

Ortaöğretim Dil ve Anlatım Ders Kitaplarının Çok-Yüzeyle Rasch Ölçme Modeliyle Analizi¹

Veli BATDI², Hacer BATDI³

Özet

Bu çalışmanın amacı Ortaöğretim Dil ve Anlatım ders kitaplarının çok-yüzeyle Rasch ölçme modeliyle analiz edilmesidir. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Elazığ il merkezinde 2013-2014 akademik yılda Anadolu Liselerinin 9, 10, 11 ve 12'nci Sınıf Dil ve Anlatım dersini okutan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu çalışma, 20 jüri ile 13 kriterin dört Dil ve Anlatım ders kitabını değerlendirmesine dayanmaktadır. Bunun için alanyazın taramasının ardından uzman görüşü alınarak 13 kriterden oluşan "Ders kitaplarını değerlendirme formu" oluşturulmuştur. Kapsam geçerlik oranlarına göre ölçüt olarak belirlenen maddelerin geçerlik indeksi 0,89 bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre, 9'uncu sınıf ders kitabının yetersiz, kriterlerden en zor gerçekleşen maddenin "Item10" ve Jürilerden J12'nin ise en katı puanlayıcı oldukları gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, güçlük analizinde ayırma indeksi ve güvenilirlik katsayısı için ulaşılan değerler, maddeler arasındaki uyumun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil ve Anlatım Ders Kitapları, Rasch Modeli, Öğretmen Görüşleri

The Analysis of High School Language and Expression Textbooks through Many-Facet Rasch Measurement Model

Abstract

The aim of this study is to analyze High School Language and Expression textbooks through the use of the many-facet Rasch measurement model. A survey method was applied in the research. The research working group comprised teachers who taught Language and Expression lessons to grades 9th, 10th, 11th and 12th, and worked in Anatolian high schools in Elazığ/Turkey during the 2013–2014 academic year. The study focuses on measuring the four Language and Expression textbooks in terms of 13 criteria by 20 judges. A "Textbook Evaluation Form" including 13 criteria was created after a review of the literature and based on the views of experts. The validity index of the items specified as criteria in terms of Content Validity Ratios was found to be as 0.89. 9th grade Language and Expression textbook was inefficient according to the data calibration map. Moreover, among the criteria, the most difficult item realized was "Item10" and the most severe judge was recorded as being J12. From the study results, it is clear that the values involved in creating the separation index and the reliability co-efficient demonstrated a high degree of consistency among the items in the analysis of item difficulty.

Keywords: Language and Expression Textbooks, Rasch Model, Teachers' Views

¹ Bu çalışma 4-6 Eylül 2014 tarihinde Kocaeli Üniversitesi'nde düzenlenen 23. Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

² MEB, Elazığ-TÜRKİYE, e-posta: veb_27@hotmail.com

³ MEB, Elazığ-TÜRKİYE, e-posta: hbatdi@hotmail.com

Giriş

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak öğretim ortamlarında yararlanılan materyallerin türünde de değişme olmuştur. Ancak bunlar içinde ders kitaplarının önemi ve etkililiği hala özelliğini korumaktadır. Ders kitabı eğitsel kazanımlara ulaşma noktasında içerik, beceri ve alt beceri alanları gibi öğretim materyallerinin uygun olarak seçildiği ve öğretim sürecindeki tüm öğeleri etkileme gücüne sahip temel bir araç olarak tanımlanabilmektedir (Genç, 2002: 75). Ayrıca öğretmene temel kaynak, öğrenciye ise her an ulaşabileceği ve kendi hızında takip edebileceği ana materyal olarak nitelendirilebilir (Karaman Kepenekçi ve Aslan, 2011: 478; Çakıt, 2006: 12). Ulaşılması ve kullanılması kolay ve pratik olan ders kitapları (Karadağ vd., 2013: 550; Özdemir ve Ulaş, 2007) hazırlanırken birtakım kriterlerin göz önünde bulundurulması gerektiği unutulmamalıdır. Tandlichova (tarihsiz) bu noktada bir dil öğretmenin sınıfta başarılı sonuçlar elde edebilmesi için yaratıcılık, bireysellik ve esnekliğe yeteri kadar önem vermesi gerektiğini, ancak bu durumun sadece öğretmenin değil, öğretmenin sınıfta kullandığı ders kitabının da taşınması gereken özellikler olduğunu belirterek aslında genel anlamda ders kitaplarında bulunması gereken birtakım noktalara vurgu yapmıştır.

Ders kitabı hem öğretmen hem de öğrenciye ilgili dersin öğrenilmesini yönlendirmesi açısından yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla öğretim sürecinin bir parçası haline gelen ders kitaplarının özenle seçilmesi ve öğrenci seviyesine her yönüyle uygun olması gerekmektedir. Yani, sürekli değişen ve gelişen öğretim sürecine uygun yeni öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına çalışılmalıdır (Batdı, 2010: 1). McDonough ve Shaw (1993) bu noktada ders kitabı seçimi, hazırlanması ve tasarlanmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan ders kitaplarının seçilecek hedef kitleye uygun olması ve içerdiği konuların öğretim programındaki kazanımlara ulaşmayı sağlayacak nitelikte (Litz, 2000), tasarım ve görünüş olarak öğrenci ilgisini çekecek özellikte (Ukhalkar, 2012: 31) ve konuyu öğrenciye öğretecek yeterlikte ve çeşitlilikte alıştırma olması gereklidir (Nitta ve Gardner, 2005: 10). Öğrenme ortamında ana materyal olarak kullanılan ders kitaplarının esnek olması da diğer önemli özellikler arasına girmektedir. Öğretmen gerekli gördüğü takdirde uyarlama (Jacobs ve Ball, 1996: 101), ekleme, çıkarma, basitleştirme ve yeniden düzeltme (O'Neill ve Mugglestone, 1989: 85-97) yapabilmelidir. Böylece öğrencilerin düzeylerine daha uygun ders kitabı oluşturulabilir. En genel anlamda ders kitaplarının eğitim programı kapsamında yer alan hedef, içerik, öğretim durumları ve değerlendirme boyutlarına uygun nitelikte hazırlanmış olması gerekir (Şahin, 2008: 133). Diğer yandan ders kitaplarının bilgi aktarımı yaparken, yeni

düşüncelerin oluşmasına da kaynaklık ettiği ifade edilebilir (Kılıç ve Seven, 2007: 107). Bilgiyi öğrenciye aktaran ders kitapları aracılığı ile öğrenciler kendilerinde var olan bilgi ile yeni öğrendikleri bilgiyi birleştirerek yepyeni ve orijinal fikirlere ulaşabilmektedirler.

Araştırmada asıl değerlendirilecek olan dil ve anlatım ders kitapları açısından bakıldığında, dilin bir toplumun kültürel alt yapısını oluşturan ve bu kültürün taşıyıcısı rolünü üstlenen bir unsur olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda dilin yazılı ve sözlü kültürel değerlerini aktaran ve sosyal yapının yansıtıcısı durumunda olan niteliklere sahip olduğu söylenebilir (Kılınç ve Turan, 2009: 319). Bu noktada 2011 yılında yenilenen Dil ve Anlatım dersi 9., 10., 11. ve 12. sınıflar öğretim programında, hareket noktası dili kullanmanın daha çok bir beceri olduğu gerçeğidir. Bu anlamda ilköğretimi bitirip ortaöğretime başlayan öğrencilere dili kullanma becerisi kazandırarak günün şartlarına ve gerektirdiklerine cevap verebilen yeterli bireyler durumuna gelebilmelerini sağlamaktır (MEB, 2011). Dolayısıyla Türkçeyi en etkili bir şekilde öğrenebilme, dilimizin farkında olma, kavrama ve kendini iyi ifade etme becerilerine sahip duyarlı bireyler yetiştirmek amaçları taşıyan Dil ve Anlatım derslerinin ülkemiz eğitim sisteminde büyük öneme sahip derslerden biri olduğu göze çarpmaktadır (Karaman Kepenekçi ve Aslan, 2011: 478; Özbay ve Çeçen, 2012: 67). Özellikle bu noktada önemli ve değerli görülen dil ve anlatım ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden hatasız, anlatımların açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmesi gerekir (Kılıç ve Seven, 2007: 158). Bu konuya ilişkin son zamanlarda Dil ve Anlatım ders kitaplarıyla yapılan birçok araştırmada bu kitaplar, çeşitli açılardan incelenmiştir. Dil ve anlatım ders kitaplarına yönelik yapılan bu çalışmalara paralel olarak mevcut araştırmada bu ders kitaplarının kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme alt boyutları açısından öğretmen görüşleri ışığında değerlendirilmesi ve ulaşılan sonuçların yapılan diğer çalışma sonuçları ile yorumlanarak genel bir sonuca varılması ve bu doğrultuda öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacı, Ortaöğretim Dil ve Anlatım ders kitaplarının çok-yüzeyle Rasch ölçme modeliyle analizinin yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda şu alt amaçlara yer verilmiştir:

- Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin görüşlerin genel analizi,
- Jürilerin katılıkları veya cömertliklerine ilişkin analiz,
- Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin maddelerin (ölçüt) güçlük analizi,
- Jürilerin yanlılık analizi yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Elazığ il merkezinde 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Anadolu Liselerinin 9., 10., 11. ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi okutan öğretmenlerden (11: Erkek; 9: Kadın; 1-5 yıl: %25, 6-10 yıl: %30; 11-15 yıl: %25, 16-20 yıl: %5 ve 21+yıl: %15 ve 13'ü Eğitim Fakültesi, 7'si Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu) oluşmaktadır. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerinin ilgili sınıfların Dil ve Anlatım derslerine girdikleri ve bu sınıfların ders kitaplarını her yönüyle işledikleri belirtilmiştir. Rasch ölçme modelinde üç yüzey bulunmaktadır. Bu yüzeylerden birincisi, Anadolu Liselerinin 9., 10., 11. ve 12. sınıf Dil ve Anlatım derslerine giren ve ilgili ders kitaplarını bizzat okutan 20 öğretmendir. İkincisi, 13 kriterdir (Tablo 1). Üçüncüsü ise değerlendirilen 4 Dil ve Anlatım ders kitabıdır (MEB, 2014a; MEB, 2014b, MEB, 2014c; Ercan, 2014). Rasch ölçme modeline dayanan bu tür çalışmalarda örneklemde elde edilen verilerin sonuçların evrenine genelleme gibi bir varsayımı bulunmadığından (Linacre, 1993: 2-15), bir genelleme sıkıntısı yaşanmamıştır. Ayrıca bu çalışma, 20 jürinin belli birtakım ölçütleri dikkate alarak dört Dil ve Anlatım ders kitabını değerlendirmesine dayanmaktadır. Ölçütler için "Ders kitaplarını Değerlendirme Formu" oluşturulmuştur. Bu form için öncelikle ilgili literatür taraması (Oral, 2005: 81-94; Kılıç ve Seven, 2002: 40-78) yapılmış, ardından altı gönüllü öğretmen, bir ölçme değerlendirme uzmanı ile yedi Eğitim Bilimcisinin (3 doçent ve 3 yardımcı doçent, EPÖ alanında doktora yapan 1 öğretmen) uzman görüşü alınarak bir form geliştirilmiştir. Bu formda, toplam 13 kriter bulunmaktadır. Bunların kodları ve kapsam geçerlik oranları aşağıdaki şekildedir:

Lawshe (1975) tarafından geliştirilen Kapsam geçerlik oranlarına (KGO) (Akt. Yurdugül, 2005: 2) ölçüt olarak belirlenen maddelerin kapsam geçerlik indeksi (KGI) 0.89 olarak hesaplanmıştır. Veneziano ve Hooper (1997) bu değeri 0.05 düzeyinde istatistiksel açıdan manidar olarak değerlendirmiştir. KGO değerleri belirlenen ölçütler, en zayıftan (1) en iyiye (5) şeklinde derecelendirilmiştir. Veri analizi süreci ise Linacre'nin (1993; 2008) bilim dünyasına kazandırdığı Çok-yüzeyle Rasch Ölçme Modelinin kullanıldığı FACETS analiz programıyla yapılmıştır.

Tablo 1: Ders kitaplarının Değerlendirme Formu Kapsam Geçerlik Oranları

Alt Boyut	M no	Maddeler	N _G	KGO	KGİ
K	1	Kazanımlar sınıf düzeyine uygundur	12	0.71	0.81
	2	Kazanımlar içerikle ilişkilendirilmiştir	13	0.86	
	3	Kazanımlar ünite sonlarındaki değerlendirmelerle tutarlıdır	13	0.86	
İ	4	İçerik geçerli ve güvenilirdir	14	1.00	0.93
	5	İçerikte görsel unsurlar yeterlidir	13	0.86	
S	6	Anlatım, öğrenme ilkelerine (somuttan soyuta, basitten karmaşığa vb.) uygundur	13	0.86	0.91
	7	Dil, anlatım ve üslup uygundur	14	1.00	
	8	Öğrencinin ilgisini çekmektedir	13	0.86	
	9	Tasarım ilkelerine (Biçim, renk vurgu, doku vb.) uygundur	13	0.86	
	10	Eleştirel düşünmeyi ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik eder	14	1.00	
D	11	Sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler yeterlidir	13	0.86	0.93
	12	Ünite sonlarında çeşitli ölçme araçlarına (Çoktan seçmeli, yazılı yoklama vb) yer verilmiştir	13	0.86	
	13	Sorular Bilişsel Taksonomiye (Hatırlama, anlama, çözümlenme, karşılaştırma ve yaratma) uygundur	14	1.00	
Kodlamalar	K: Kazanım, İ: İçerik, S: Süreç, D: Değerlendirme				
Uzman Sayısı: 14, Kapsam Geçerlik Ölçütü: 0.51, Kapsam Geçerlik & İndeksi: %89, KGÖ<KGİ					

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde analiz sonucunda Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu noktada Şekil 1’de Dil ve Anlatım ders kitaplarına yönelik genel bir kalibrasyon haritasına yer verilmiştir. Araştırma bulgularına göre, belirlenen ölçütler çerçevesinde 10., 11. ve 12. sınıf Dil ve Anlatım ders kitaplarının yeterli ancak 9. sınıf ders kitaplarının yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Program içeriğinin değerlendirilmesinde kullanılan kriterlerin yer aldığı sütun incelendiğinde, süreç alt boyutundaki “Eleştirel düşünmeyi ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik eder” ve “Öğrencinin ilgisini çekmektedir” maddeleri en zor, değerlendirme boyutunda yer alan “Ünite sonlarında çeşitli ölçme araçlarına (Çoktan seçmeli, yazılı yoklama vb.) yer verilmiştir” maddesinin ise en kolay gerçekleşen madde olduğu söylenebilir. Ayrıca puanlayıcılardan J8 ve J20 ile J9’un en cömert, J2 ile J1’in ise en katı puanlayıcı oldukları gözlenmektedir.

Tablo 2: Ders Kitaplarına İlişkin Ölçüm Raporu

Gözlenen Puan	Gözlem Sayısı	Gözlenen Ortalama	Yansız Ortalama	Model Ölçüm Hata	Uygunluk içi MnSq	ZStd	Uygunluk dışı MnSq	ZStd	D.K	
905	260	3.5	3.50	.13	.08	1.1	0	1.1	0	4 Sın.4
899	260	3.5	3.47	.10	.08	0.9	-1	0.9	-1	2 Sın.2
892	260	3.4	2.44	.06	.08	1.0	0	1.0	0	3 Sın.3
835	260	3.2	2.22	-.29	.08	1.1	0	1.1	0	1 Sın.1
882.8	460.0	3.4	3.41	.00	.08	1.0	-0.1	1.0	-0.1	Ort. (N: 4)
27.9	0.0	0.1	0.11	.17	.00	0.1	0.9	0.1	1.0	St. Sp.
RMSE (Model) .08 Ayrırma indeksi: 1.91 Güvenirlilik: .79										
Tamamı aynı ki-kare: 18.8 Sd: 3 p: .00										
Normal ki-kare : 3.0 Sd.: 2 p: .22										

Tablo 3: Jürilerin Katılık/Cömertlik Karşılaştırması

Gözlenen Puan	Gözlem Sayısı	Gözlenen Ortalama	Yansız Ortalama	Model Ölçüm Hata	Uygunluk içi MnSq	ZStd	Uygunluk dışı MnSq	ZStd	Jüriler	
207	52	4.0	4.00		1.56	.19	1.8	3	1.8	3 18 J18
200	52	3.8	3.86		1.32	.18	1.6	2	1.6	2 20 J20
198	52	3.8	3.82		1.26	.18	1.0	0	0.9	0 9 J9
196	52	3.8	3.78		1.20	.18	0.5	-3	0.5	-3 10 J10
191	52	3.7	3.68		1.04	.18	0.7	-1	0.7	-1 8 J8
190	52	3.7	3.66		1.01	.18	0.6	-2	0.6	-2 12 J12
190	52	3.7	3.66		1.01	.18	1.6	2	1.6	2 19 J19
189	52	3.6	3.64		.98	.18	0.6	-2	0.6	-2 6 J6
189	52	3.6	3.64		.98	.18	0.6	-2	0.6	-2 16 J16
187	52	3.6	3.60		.92	.17	0.8	-1	0.8	-1 7 J7
185	52	3.6	3.56		.85	.17	0.8	-1	0.8	-1 14 J14
184	52	3.5	3.55		.82	.17	1.7	3	1.7	3 17 J17
169	52	3.3	3.25		.38	.17	0.7	-2	0.6	-2 11 J11
155	52	3.0	2.98		-.03	.17	0.5	-3	0.5	-2 4 J4
154	52	3.0	2.96		-.05	.17	1.0	0	1.0	0 15 J15
153	52	2.9	2.94		-.08	.17	1.0	0	1.0	0 3 J3
153	52	2.9	2.94		-.08	.17	1.0	0	1.0	0 13 J13
151	52	2.9	2.90		-.14	.17	0.8	-1	0.8	0 5 J5
150	52	2.9	2.88		-.17	.17	1.0	0	1.0	0 1 J1
140	52	2.7	2.69		-.46	.17	1.7	3	1.7	3 2 J2
176.5	52.0	3.4	3.40		.61	.17	1.0	-0.3	1.0	-0.3 Ort(N:20)
20.3	0.0	0.4	0.40		.61	.00	0.4	2.2	0.4	2.2 St. Sp.
RMSE (Model) .17 Ayrırma indeksi: 3.32 Güvenirlilik: .92										
Tamamı aynı ki-kare: 240.0 Sd= 19 p= .00										
Normal ki-kare : 19.0 Sd= 18 p: .39										

Tablo 3’de jürilerin Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin katılık/cömertlik bilgileri incelenmiştir. Jüriler en cömert olandan en katı olana doğru sıralandığında, J18 kodlu jürinin “en cömert”, J2 kodlu jürinin ise “en katı” jüri davranışına sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca jüri ayırma indeksinin 3.32 ve güvenilirlik katsayısının da 0.92 olduğu gözlenmiştir. Diğer taraftan, jürilerin puanlamalarının katılık/cömertlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir ($\chi^2 = 240.0$, $sd=19$, $p=0.00$). J18’de gözlenen puanın 207 ile en cömert, J2’de gözlenen puanın ise 140 ile en katı puanlamalar olduğu tespit edilmiştir. Jürilere verilen numaralara göre tablodaki en cömert puanlamadan en katı puanlamaya doğru sıralanışın J18, J20, J9, J10, J8, J12, J19, J6, J16, J7, J14, J17, J11, J4, J15, J3, J13, J5, J1, J2 şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Ders Kitaplarının Değerlendirilmesinde Kullanılan Yeterlik İstatistikleri

Gözlenen Puan	Gözlem Sayısı	Gözlenen Ortalama	Yansız Ortalama	Model Ölçüm Hata	Uygunluk içi MnSq	Uygunluk dışı ZStd	Uygunluk dışı MnSq	Uygunluk dışı ZStd	Kriterler
228	80	2.9	2.85	.84	.14 1.2	1	1.2	1	8 Item8
229	80	2.9	2.86	.82	.14 1.2	1	1.2	1	10 Item 10
250	80	3.1	3.13	.42	.14 0.8	-1	0.8	-1	4 Item 4
263	80	3.3	3.29	.18	.14 0.9	0	0.9	0	11 Item 11
269	80	3.4	3.37	.06	.14 0.7	-2	0.7	-2	7 Item 7
270	80	3.4	3.38	.04	.14 1.0	0	1.1	0	2 Item 2
272	80	3.4	3.41	.00	.14 1.2	1	1.3	1	5 Item 5
281	80	3.5	3.52	-.17	.14 0.9	0	0.9	0	6 Item 6
282	80	3.5	3.54	-.19	.14 1.4	2	1.4	2	1 Item 1
285	80	3.6	3.57	-.25	.14 0.8	-1	0.8	-1	9 Item 9
288	80	3.6	3.61	-.31	.14 0.6	-2	0.7	-2	3 Item 3
297	80	3.7	3.73	-.50	.14 1.4	2	1.4	2	13 Item 13
317	80	4.0	3.99	-.93	.15 0.6	-2	0.7	-2	12 Item 12
271.6	80.0	3.4	3.40	.00	.14 1.0	-0.2	1.0	-0.2	Ort(N: 13)
24.2	0.0	0.3	0.31	.48	.00 0.3	1.7	0.2	1.7	St Sp.

RMSE (Model) .14 Ayırıcılık indeksi 3.22 Güvenirlik: .91									
Tamamı aynı ki kare: 145.0 Sd.: 12 p: .00									
Normal ki kare : 12.0 Sd: 11 p: .37									

Tablo 4’te Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin yeterlik istatistikleriyle madde güçlük analizlerine ulaşılmıştır. Ayırma indeksinin 3.22 ve güvenilirlik katsayısının 0.91 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen güvenilirlik katsayı değeri araştırmada ders kitaplarının niteliğini belirlemek amacıyla kullanılan ölçütlerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ders kitaplarına yönelik görüşlerin değerlendirilmesinde kullanılan madde güçlükleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2=145.0$, $sd=12$, $p=0.00$).

Diğer taraftan ders kitaplarının sahip olduğu en zor gerçekleştirilen maddelerin “Eleştirel düşünmeyi ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik eder”, “Öğrencinin ilgisini çekmektedir” ve “İçerik geçerli ve güvenilir” şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. En kolay gerçekleştirilen maddelerin ise “Ünite sonlarında çeşitli ölçme araçlarına (Çoktan seçmeli, yazılı yoklama vb.) yer verilmiştir”, “Sorular Bilişsel Taksonomiye (Hatırlama, anlama, çözümlenme, karşılaştırma ve yaratma) uygundur” ve “Kazanımlar ünite sonlarındaki değerlendirmelerle tutarlıdır” biçiminde olduğu gözlenmiştir. Dil ve Anlatım ders kitaplarını değerlendirmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan ölçütlerin analizi ile ilgili standart hatanın (RMSE) 0.14 olması, ders kitapları niteliklerini belirleme ile ilgili standart hatanın oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu hata oranı dikkate alınarak düzeltilmiş standart sapma değeri de kritik değer olan 1.0’ın altında bulunmuştur (0.45).

Tablo 5: Jüriler ile Değerlendirilmesi Yapılan Ders Kitaplarının Etkileşim Analizi

Gözlün Puan	Beklen Puan	Gözlem Sayısı	Göz/Bek Ortalama	Yanlışlık Ölçme	Model Hata	Z-puanı	U.İçi MnSq	U.Dışı MnSq	Coursebooks Ölç. Jüri	Ölç. Ölç.
44	52.7	13	-.67	1.11	.34	3.22	1.4	1.3	72 4 Sın. 4	-.13 J18 1.56
27	35.8	13	-.68	1.09	.37	2.95	0.8	0.8	9 3 Sın. 3	-.29 J3 -.08
27	35.0	13	-.62	1.00	.37	2.72	0.8	0.8	1 1 Sın.1	-.29 J1 -.17
29	35.8	13	-.52	.82	.36	2.30	0.7	0.7	49 1 Sın.1	-.29 J13 -.08
30	36.3	13	-.48	.75	.35	2.13	0.4	0.4	13 1 Sın. 1	-.29 J4 -.03
48	39.9	13	.66	-1.02	.35	2.89	0.9	0.9	52 4 Sın.4	-.13 J13 -.08
44.1	44.1	13.0	.00	.00	.35	.00	0.9	0.9	Ortalama (N: 80)	
6.2	5.3	0.0	.25	.40	.01	1.11	0.9	0.5	Standart sapma	

Tamamı aynı ki kare: 98.3 Sd: 80 p: 0.08

Dil ve Anlatım ders kitaplarına ilişkin jüriler tarafından yapılan etkileşim analizinde, J18 no’lu jürinin, 12. sınıf ders kitabına (Sın.4) yaklaşık 53 puan vermesi gerekirken 44 puan vererek katı bir puanlama yaptığı görülmektedir. Ayrıca J3 no’lu jürinin 11. sınıf (sın.3) ders kitabına 36 puan vermesi gerekirken 27 puan vermesi puanlamada katı bir davranış sergilediği şeklinde açıklanabilir. Aynı jürinin 9. Sınıf (sınıf.1) ders kitabına 35 puan yerine 27 puan vermesi ile yine katı bir davranış gösterdiği belirtilebilir. Benzer bir şekilde J1 no’lu jürinin, J3 no’lu jüri gibi 9. Sınıf ders kitabına 35 beklenen puan yerine katı davranış sergileyerek 27 puan verdiği anlaşılmıştır. 9. Sınıf Dil ve Anlatım ders kitabına yönelik olumsuz puanlandırmayı yapan diğer bir jüri de J4 kodlu jüridir. Bu jürinin ise beklenen 36 puan yerine diğerlerinde olduğu gibi olumsuz bir puanlama

davranışı sergileyerek 30 puan verdiği görülmüştür. Etkileşim analizinde pozitif yönde puan veren tek jürinin ise, J13 kodlu jüri olduğu kaydedilmiştir. Sözü edilen jürinin 12. sınıf ders kitabına (Sın.4) yaklaşık 40 puan vermesi gerekirken 48 puan vererek diğer jürilerin aksine olumlu bir davranış sergilediği anlaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, Ortaöğretim Dil ve Anlatım ders kitabı “Ders kitabı değerlendirme formu” başlığıyla alt başlıklara ayrılarak KGO uzman görüşleriyle hazırlanmış ve ders kitapları öğretmenleri tarafından Rasch ölçme modeliyle analizinin yapılması amaçlanmıştır. 20 jüri, 13 ders kitabı değerlendirme kriteri dikkate alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, belirlenen ölçütler çerçevesinde 10., 11. ve 12. sınıf ders kitaplarının yeterli ancak 9. sınıf ders kitabının yetersiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretim sürecinin vazgeçilmez ana kaynağı olan ve öğretmenlerin materyal olarak ilk sıralarda tercih ettikleri (Esteban, 2002: 39) ders kitaplarına ilişkin geniş çaplı bir araştırma yapılması gerekli görülmüştür.

En zor gerçekleşen “Item10” kodlu “Eleştirel düşünmeyi ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik eder” maddesi iken en kolay gerçekleşen “Item12” kodlu “Ünite sonlarında çeşitli ölçme araçlarına (çoktan seçmeli, yazılı yoklama vb) yer verilmiştir” maddesidir. MEB (2011) öğretim programında bu noktada dil ve anlatım ders kitaplarının öğrencinin elde ettiği kazanımların gözlemlenmesi ve sonuçlarla ilgili karara ulaşılması amacıyla ünitelerdeki kazanım ve becerilerden hareketle içeriğe uygun çoktan seçmeli, eşleştirmeli, uzun/kısa cevaplı vb. sorulardan oluşan testler kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla dil ve anlatım ders kitaplarının bu bağlamda ilgili maddeyi içeren özellikte çeşitli testlere yer verdiği jüri değerlendirmelerinden anlaşılmıştır.

J18’in en cömert ve J2’nin en katı değerlendirmeyi yaptıkları söylenebilir. J18 no’lu jürinin 21+ ve üstünde kıdeme sahip olması ve sadece Anadolu Liselerinde değil de farklı okul türlerinde görev yapmasının, görüşme esnasında “Ders kitabı kullanılması gereken pek çok araçtan sadece bir tanesidir” söylemine dayanarak farklılıklarla hareket etmesinden dolayı cömert davranış sergilemiş olabileceği söylenebilir. Bunun yanı sıra J2 no’lu jürinin alanında yüksek lisans yapmış olmasının ve eğitim-öğretim sürecinde Edebiyat alanında farklı ders kitaplarını okutmuş olmasının ders kitaplarının önemini daha fazla dikkate alarak olumsuz bir puanlanma yaptığı düşünülebilir. Bu noktada yapılan bir araştırmada ders kitaplarının çeşitli becerileri edinme konusunda farklı kaynak türlerine destek olarak

kullanıldığı belirtilerek mevcut araştırma sonucuna paralel sonuçlara ulaşılmıştır (Korkmaz, 2010: 32). Diğer taraftan etkileşim analizinde jürilerin belki de en çok üzerinde durup düşündükleri kitap 9. sınıf kitabıdır. Çünkü 6 değerlendirme analizinin 4'ü 9. sınıf ders kitabı ile alakalıdır. Bu şekilde değerlendirilerek önemsenmesinin ya da beklenen puanın altında puan verilmesinin nedeni farklı okul türlerinden gelen ilköğretim öğrencilerine hitap etmesi gereğinin öğretmenler tarafından özellikle düşünülmesi olabilir. Kalibrasyon haritasında 9. Sınıf ders kitabının diğer 10., 11., ve 12. sınıf ders kitaplarından daha yetersiz olduğunun görülmesi özellikle bu kitabın öncelikli olarak yeniden düzenlenmesi ve yenilenmesi gerektiğini ima etmektedir. Bu hususta Genç (2002: 80) tarafından yapılan yabancı dil ders kitabı seçimine ilişkin bir çalışmada, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte dil öğretim tekniklerinde yaşanan değişiklikler ve ilerlemelerin öğretim programlarının dolayısıyla da ders kitaplarının yenilenmesi hatta yeniden yazılması gerektiği vurgulanmıştır. Buradan ilgili araştırma sonucunun bu çalışma sonucuyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, teknolojinin gelişmesine paralel olarak öğretim yaklaşımlarındaki yeniliklerin dil ve anlatım ders kitaplarına yansıtılması açısından bu kitapların belli aralıklarla gözden geçirilmesini ve her açıdan öğrencileri dikkate alarak düzenlemeler yapılması gerekli görülmektedir. Diğer taraftan dil ve anlatım ders kitaplarını değerlendiren jürilerden bazılarının puanlamada yanlı davrandıkları görülmüştür. Bu durumun nedeninin araştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Batdı, V. (2010). “Yabancı dil ağırlıklı liselerde okutulan İngilizce ders kitabının etkili kullanılabilmesi için taşması gereken özelliklere ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Çakıt, E. (2006). “Evaluation of the EFL textbook ‘New Bridge to Success 3’ from the perspectives of students and teachers”. Middle East Technical University, Unpublished Master’s Thesis, Ankara.
- Ercan, E. (2014). Ortaöğretim Dil ve Anlatım 12 ders kitabı. Ankara: Paşa Yayıncılık.
- Esteban, A.A. (2002). How useful are ESP textbooks? Odesia, 2: 39-47.
- Genç, A. (2002). İlk ve Ortaöğretim Okullarında Yabancı Dil Ders Kitabı Seçimi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22: 74-81.
- Jacobs, G.M., Ball, J. (1996). An Investigation of the Structure of Group Activities in ELT Coursebooks. ELT Journal, 50(2): 99-107.
- Karadağ, M., Dülgeroğlu, İ., Ünsal, Y. (2013). Ortaöğretim 9. Sınıf Fizik Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. GEFAD, 33(3): 549-568.
- Karaman Kepenekçi, Y., Aslan, C. (2011). Ortaöğretim Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım Ders Kitaplarında İnsan Hakları Üzerine Bir Çözümleme. Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6(1): 476-494.
- Kılıç, A., Seven, S. (2002). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, A., Seven, S. (2007). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılınç, A., Turan, F. (2009). 2005 Dil Anlatım Dersi Kapsamı ile Genel ve Özel Hedeflerinin Değerlendirilmesi ve Öğretmen Tutumları. International Symposium on Sustainable Development, 9-10 June 2009, International Burch University, Sarajevo.
- Korkmaz, H. (2010). The Effectiveness Of Mobile Assisted Language Learning As A Supplementary Material For English Language Teaching Course Books, Bilkent University, Unpublished MA thesis, Ankara.
- Linacre, J.M. (1993). Generalizability Theory and Many Facet Rasch Measurement. Annual Meeting of the American Educational Research Association, (ED 364 573), 13 April 1993, Atlanta Georgia.

- Linacre, J.M. (2008). *A User's Guide to Winsteps, Ministep Rasch-Model Computer Programs, Program Manuel*, Chicago IL 60681-1322.
- Litz, D.R.A. (2000). *Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study*. *Asian EFL Journal*, The EFL Professional's Written Forum. UAE University Al Ain, UAE. Retrieved 7 May 2010 from http://www.asian-efl-journal.com/litz_thesis.pdf.
- McDonough, J., Shaw, C. (1993). *Materials and Methods In ELT. A Teacher's Guide*. Oxford: Backwell Publishers Ltd.
- MEB (2011). *Dil ve Anlatım Dersi 9, 10, 11, ve 12. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Komisyon.
- MEB (2014a). *Ortaöğretim Dil ve Anlatım 9. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Komisyon.
- MEB (2014b). *Ortaöğretim Dil ve Anlatım 10. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Komisyon.
- MEB (2014c). *Ortaöğretim Dil ve Anlatım 11. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Komisyon.
- Nitta, R., Gardner, S. (2005). *Consciousness-Raising and Practice in ELT Coursebooks*. *ELT Journal*, 59(1): 3-13. doi: 10.1093/elt/cci001.
- O'Neill, R., Mugglestone, P. (1989). *Evaluating ELT Materials. Fourth Dimension*. UK: Longman Publishing Group.
- Oral, B. (2005). *Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğu* (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özbay, M., Çeçen, M.A. (2012). *Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi*. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1): 67-76.
- Özdemir, V., Ulaş, F. (2007). *Mersin Merkez- İlçe Anadolu Liselerinde Görev Yapan İngilizce Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Yaklaşımları*. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2): 216-226.
- Şahin, A. (2008). *İlköğretim Birinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı Ve Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi*. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(3): 133-146.
- Tandlichova, E. (tarihsiz). *EFL Coursebook in Learner-Centered Learning and Teaching*. Comenius University, Bratislava, Slovakia. Retrieved 27 June 2009 from http://www.phil.municz/angl/thepest/thepest_01_16.pdf.

Ukhalkar, S.S. (2012). A Critical Study of the New English Language Coursebook (English Reader) for Std IX in the State of Maharashtra. *International Research Analysis and Evaluation*, 4(38): 30-31.

Veneziano, L., Hooper J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67-70.

Yurdugül, H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (28-30 Eylül 2005), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.